

O PRISTUPU VOKABULARU U NASTAVI ENGLSKOGA JEZIKA ZA POMORCE

Bisera Plančić

Sveučilište u Splitu, Pomorski fakultet

Razvitak ESP-a u Hrvatskoj počeo je u XIX. st. kada je Nautička škola u Bakru u svoj plan i program uvela proučavanje stručnih pomorskih tekstova. U današnje vrijeme zahtjevi za jezičnu kompetenciju pomoraca umnogome se razlikuju, što treba uzeti u obzir kod realizacije plana i programa za engleski jezik na pomorskim fakultetima. Najveće zahtjeve stavlja se pred nautičare koji osim svoga jezičnog registra moraju poznavati i meteorološki, brodstrojarski, pravni, komercijalni i druge jezične registre. Ne možemo zaobići ni važnost tankera, velikih nosača tereta, plovila na atomski pogon itd. U radu se govori o metodama intenzivnog učenja vokabulara u nastavi ESP-a Pomorskoga fakulteta u Splitu. Pokazane su različite interaktivne vježbe koje potiču studenta na ovladavanje vještinama učenja vokabulara i služenja rječnikom. „SWOT” analiza omogućuje studentu samostalno usvajanje znanja, pravljenje plana kojim svoje slabe točke pretvara u prednosti i tako napreduje. Pomoću metode „derivation race” student se upoznaje sa značenjem prefiksa i sufiksa, što mu omogućuje proširivanje vokabulara. Tehnikama „brainstorming”, „vocabulary networks” i „semantic maps” potiče se aktivnost i individualni ili grupni rad. Za uspješno učenje potrebno je studentima dati kontekst i situaciju relevantnu za prepoznavanje njihovih potreba. U posljednjem poglavlju govori se o čestim metaforama s prijenosom značenja iz pomorskoga engleskoga jezika u hrvatski jezik.

Ključne riječi: engleski pomorski jezik, nastava, vokabular, rječnik, složenice, mape, brainstorming, metafore

UVOD

Iz istraživanja mr. sc. Tonke Carić „Engleski jezik u nastavi u našem pomorskom školstvu” saznajemo da su prvi nastavnici engleskoga jezika i pisci udžbenika u nas bili pomorci. Tako je još u devetnaestom stoljeću naša zemlja dala svoj doprinos razvoju ESP-a kad je Nautička škola u Bakru u svome planu i programu navela potrebu za proučavanjem stručnih pomorskih tekstova. Imajući to u vidu, jasno je koliko su zahtjevi vezani za jezičnu kompetenciju pomoraca u današnje vrijeme porasli. Kod razmatranja svih elemenata koje treba uzeti u obzir kod realizacije plana i programa za engleski jezik na pomorskim

fakultetima odmah se nameće obiman leksički registar koji studenti moraju savladati da bi se osposobili za svoja buduća zvanja.

Takvi zahtjevi najveći su kod nautičara jer oni, osim svog, moraju poznavati i ostale jezične registre kao što su meteorološki, brodstrojarski, pravni, komercijalni i druge. Cilj svakog nautičara trebao bi biti da postane zapovjednik broda, a to znači osposobiti se za preuzimanje odgovornosti za ljudske živote i golema materijalna sredstva. Znamo li još da je engleski službeni jezik u pomorskoj komunikaciji, tada nam je jasno kako je velika odgovornost nastavnika koji osposobljava kadrove za ova zanimanja. Već na samom početku studenti mogu uvidjeti koliko je zahtjevno kad od nastavnika dobiju zadatak da prevedu hrvatsku imenicu „pomorstvo” na engleski. Zajedno s nastavnikom dođu do približnoga prijevoda na engleski, ovisno o tome koji smisao riječi žele izraziti da bi konačna lista obuhvaćala sedam mogućih engleskih prijevoda koje daje dr. Boris Pritchard u svom radu *On Anglicisms in Maritime Croatian (seamanship, sailing, seafaring, navigation/nautics, shipping, maritime affairs, marine/Marines)*. Iz ovoga primjera može se vidjeti da se učenje i usvajanje vokabulara ne smije raditi usputno ili prepustiti pogađanju iz konteksta jer je točnost i preciznost od iznimne važnosti za ovo područje. Ako naredba „Alter your course to starboard” (Promijenite smjer udesno) nije ispravno shvaćena, to može prouzročiti ozbiljne probleme i ugroziti ljudske živote, brod i imovinu na brodu. Ako uzmemo samo ovaj primjer, možemo vidjeti neke od lingvističkih obilježja engleskoga pomorskoga jezika: imenica *starboard* pripada isključivo registru pomorskoga jezika i koristi se za označavanje desne strane broda (glagolska fraza *skrenuti kormilo nadesno*), dok se za skretanje ulijevo koristi imenica *port*. Isto tako imenica iz općeg jezika *course* u pomorskom se registru pojavljuje u kolokaciji s glagolom *alter* i ima značajne *promijeniti smjer*.

OVLAĐAVANJE VJEŠTINAMA SLUŽENJA RJEČNIKOM

Vezano za ranije spomenuti leksički registar dovoljno je reći da rječnici s osnovnom terminologijom iz ove struke sadrže i do 50.000 terminoloških jedinica. Stoga se u nastavi moraju posebno osmisliti sati koji će biti posvećeni usvajanju vokabulara kroz razne vježbe i aktivnosti koje stimuliraju studente i potiču njihovu kreativnost. Kako je ovo izuzetno zahtjevan i složen zadatak, studentima moraju biti ponuđena sva moguća sredstva koja će im pritom poslužiti. Tako je neophodno da studenti što prije ovladaju vještinama potrebnima za efikasno služenje rječnikom. Odmah na početku potrebno je provjeriti znaju li svi abecedu i vrste riječi, nakon čega dobivaju sljedeća objašnjenja: kako se podatci pohranjuju u rječnike, što su leksikografske jedinice, natuknice, odrednice i njihove kratice, kako tražiti višечlane leksičke jedinice, kako provjeriti izgovor kad im je značenje poznato, i ostalo. Moraju se upoznati s vrstama rječnika i osim dvojezičnih, važno je da se nauče koristiti slikovnim i jednojezičnim rječnicima. Bez obzira na to koliko su rječnici neophodni, oni ne mogu spadati u obveznu literaturu jer su skupi i malo ih studenata posjeduje. Međutim, studenti postaju svjesni njihove vrijednosti na satovima koji su posvećeni svladavanju vještina korištenja rječnika kad nastavnik posudi rječnike iz knjižnice i oni dobiju zadatke koje u grupama rješavaju uz pomoć rječnika. Tako shvate da im rječnik uvelike olakšava posao kod učenja

jezika. Kako ipak nisu svi u mogućnosti nabaviti rječnike, potrebno je da nastavnik potiče individualni rad tako da studenti dobiju seminarske radnje koje pripremaju u knjižnici uz pomoć rječnika. S obzirom na to da je engleski jezik stručni predmet na pomorskim fakultetima i kako će se većina studenata baviti svojim zanimanjem isključivo na engleskome jeziku, oni se moraju osposobiti za to da sami unaprjeđuju svoja znanja i nakon završetka fakulteta. Stoga je svladavanje vještine služenja rječnikom za njih od iznimne važnosti.

„SWOT” ANALIZA

Nastavnik u uvodnim predavanjima sa studentima napravi SWOT analizu njihova znanja, u kojoj se traži da budu iskreni prema sebi s ciljem da utvrde i priznaju si pravo stanje vezano za njihovo poznavanje jezika i da sami odrede na što se moraju najviše usmjeriti. Tako, npr. dobiju riječi (*speaking, listening, writing, reading, pronunciation, vocabulary, grammar* itd.) koje pridružuju naslovima: **Strengths** odnosno **Weaknesses**, a pod naslove **Opportunities** i **Threats** pridruže ono što oni smatraju da će im pomoći ili odmoći kod učenja (npr. *regular* ili *irregular class attendance, active role in the class, taking notes, finding best ways to learn new words, homework, preparation of a unit and its presentation to the class, watching movies, listening to music, reading magazines, finding interesting subject related topics on the Internet that could be presented to the class etc.*). Kako su pisanje i vokabular najčešće na listi **Weaknesses**, od studenata se traži da naprave plan kojim će otkloniti svoje slabe točke i pretvoriti ih u prednosti. Plan se mora nalaziti u bilježnici tako da nastavnik može s vremena na vrijeme zajedno sa studentom pogledati što je planirano i koliko je ostvareno.

Studenti nautičkoga smjera u Splitu rade prema izvrsnom udžbeniku *Maritime English* dr. Borisa Pritcharda u kojemu svaka jedinica sadrži osnovne termine i izraze, tekst s napomenama leksičkog i jezičnog karaktera i brojne vježbe za usvajanje stručnoga vokabulara. Na kraju udžbenika nalazi se rječnik koji studenti koriste kod obrade svake nove cjeline u vježbi „*Find Croatian equivalents for the basic terms*”.

Kako se u udžbeniku smjenjuju cjeline, lista osnovnih termina i napomena postaje sve duža i zato na samom početku rada nastavnik mora studentima dati neke preporuke i savjete koji će im pomoći da što bolje i brže usvajaju nove riječi i izraze. Tako je jedan od savjeta da svakako sa sobom nose notes u koji će zapisivati osnovne termine (*Basic terms*) iz priručnika i da riječi koje usvoje precrtaju, a nove dopisuju i da izrađuju posebne liste s riječima koje nisu precrtali jer su im teške za memoriranje. Te riječi zapisuju u bilježnici zajedno s kontekstom, a na listu samo sa značenjem. Listu stalno imaju kod sebe tako da ju više puta dnevno mogu pregledati i krajem dana precrtati one riječi i izraze koje su usvojili, a one koje nisu, treba prepisati na novu listu i dopisati nove riječi za sljedeći dan. Ove bi posebne liste ustvari sadržavale ono što Moulton naziva *nuisance words* ili riječi koje nebrojeno puta tražimo u rječniku jer nam ih je teško upamtiti. Da bi studenti bili dosljedni u korištenju ove metode, potrebno je da nastavnik povremeno pregledava liste i notese te da ih ohrabri u njihovim nastojanjima.

„DERIVATION RACE”

Nastavnik će također studentima uvelike olakšati posao ako se pobrine da shvate i nauče pravila vezana za tvorbu riječi, kao i da ih upozna s označiteljima registra. Tako kad studenti mogu prepoznati formu, odvojiti prefikse i sufikse, njihov se vokabular proširuje bez velikoga napora.

Na primjer, kad nauče da se prefiks *anti-* dodaje imenicama da označi suprotnost, a da je sufiks *-ic* jedan od četiri najčešća pridjevska sufiksa, lako će razlikovati *cyclone* od *anticyclonic*.

Jedna od vježbi za usvajanje vokabulara koje se temelje na derivaciji jest da se studenti podijele u grupe i da se na ploči napiše određeni sufiks, odnosno prefiks, i da studenti dobiju zadatak pronaći što više stručnih riječi s tim afksima. Cilj je da studenti negdje krajem prvoga semestra za prefiks *a* (koji je vrlo frekventan u engleskome pomorskom jeziku i koji stvara različite leksičke jedinice) naprave popis koji sadrži sljedeće riječi: *aback, abaft, abreast, aboard, abeam, ahead, aground, afloat, adrift, afore, astern, awash, amidships, aloft, athwart, aweather, aweight* itd.

Da vježba bude zanimljivija i da se studenti više zainteresiraju, može se uporabiti „*derivation race*” gdje će se studenti u grupama natjecati koja će grupa u određenom vremenu napraviti duži popis leksičkih jedinica sa zadanim sufiksom ili prefiksom. Nastavnik se treba pobrinuti da se članovi u grupama izmjenjuju i da svi dobiju priliku biti u pobjedničkoj skupini. Uvijek je korisno odvojiti pet minuta za ovakvu vježbu jer je cilj da studenti budu što više izloženi najčešćim sufiksima i prefiksima i da ih znaju koristiti jer tako najlakše obogaćuju svoj rječnik. Negativne prefikse radimo tako da studente podijelimo u grupe u kojima će jedni drugima zadavati po pet riječi kojima treba dodati negativan sufiks. Grupa koja izgubi, ima zadatak kod kuće pripremiti novu seriju riječi na primjer s prefiksom *dis-*: *disembarkation, dishonour, dismantle, dismast, disobedience, displacement...* Kad studenti na sljedećem satu izlože pripremljeno, svi dobiju priliku još jednom ponoviti i proširiti prethodno naučeno.

Na isti se način mogu uvježbavati imeničke složenice u kojima su modifikatori različite vrste riječi. Tako na primjer studenti dobiju imenicu visoke frekvencije, bilo da se nalazi na mjestu Nm, Nh ili da je dio *of* fraze. Za imenicu *line* tako dobijemo sljedeće liste:

Line-fishing, breast, bow, life, tow, head, heaving, spring, buoy, messenger ili *line winch, line traffic, line trawler; line squall* ili pak *line of position, line of bearing, line of intersection, line of no variation etc.*

Kako su imeničke složenice veoma česte i u najvećem se broju pojavljuju u obliku Nm + Nh, važno je da studenti nauče odrediti je li modifikator u službi označavanja svrhe: *salvage ship – a ship for salvage* ili označuje mjesto: *coast station – the station on the coast*, vrijeme: *morning watch – a watch in the morning*, sredstvo ili instrument: *anchor dues – dues caused by anchorage* itd. „Brainstorming” aktivnosti su najbolje za uvježbavanje ovakvih složenica kao i općih imenica koje se često pojavljuju u genitivnom obliku, kao što su *Ship’s, Mate’s, Officer’s, Shipowner’s*. Cilj je da se dobije što veći popis kolokacija kao npr. *Ship’s side, Ship’s complement, Ship’s gear, Ship’s crane, Ship’s papers* itd.

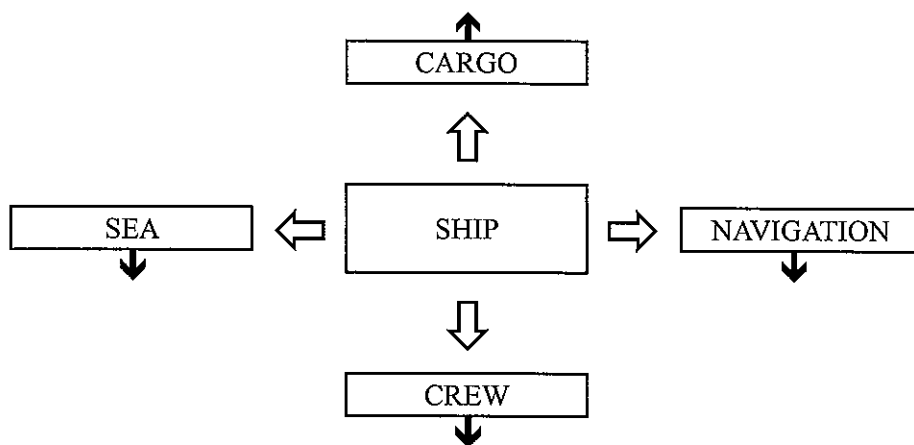
Još jedna od „brainstorming” aktivnosti može biti da se na ploči napiše: *A sailor must be able to: i dobijemo glagole steer, paint, scrub, polish, scrape, splice, drive a winch, keep a lookout* itd. Ili „*Cargo can be packed in...*” (*bales, bags, cartons, crates, chests, baskets, casks*). Naravno, ovaj način dovodi do brojnih novih mogućnosti kao „*What kind of cargo is packed in bales...*”

U nastojanju da se usvoji i održi vokabular veoma pomažu vježbe parafraziranja npr. *The hull – the area between the main deck, the sides and the bottom; ili What are vertical steel walls going across and along the ship? (bulkheads)*. Vježba se obično daje za nove riječi iz tek pročitanoga teksta.

Nije potrebno naglasiti da nastavnik mora stalno provjeravati jesu li studenti shvatili pravo značenje i odgovarajući prijevod jer u velikom broju slučajeva studentima je pojam nepoznat i na hrvatskome jeziku.

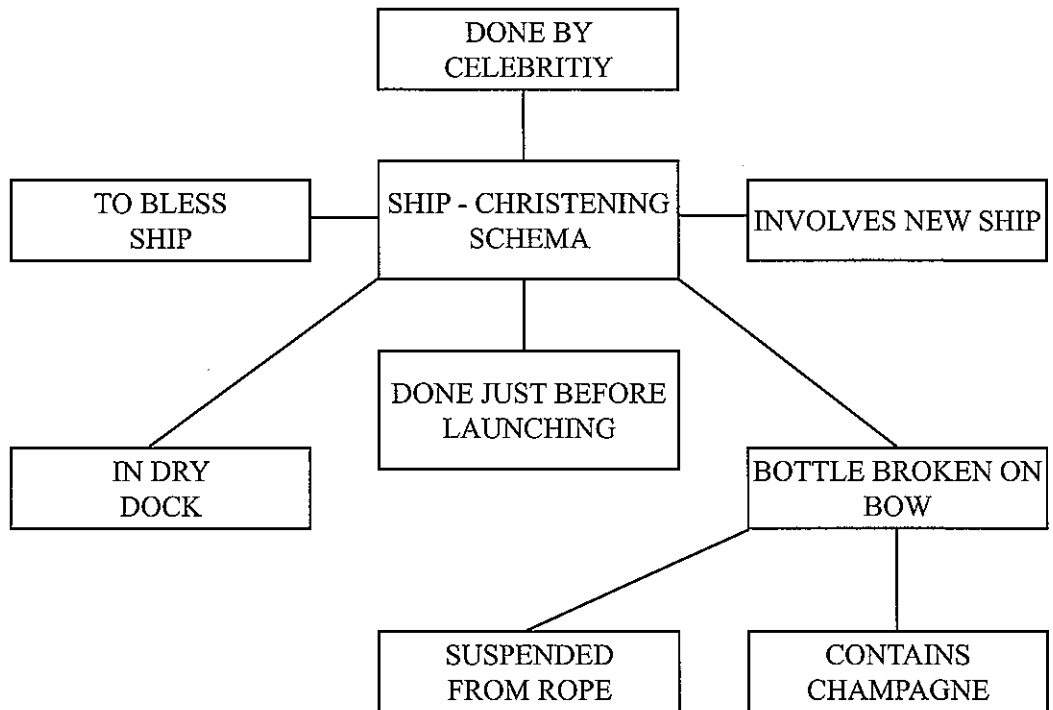
VOCABULARY NETWORKS / SEMANTIC MAPS

Studenti pozitivno reagiraju na „brainstorming” pomoću mapa/mreža (*vocabulary networks, semantic maps*) zato što takve aktivnosti zahtijevaju njihov potpuni angažman, bilo da rade individualno, u parovima ili u grupama. Tako za ponavljanje tek naučenog vokabulara uvijek dobro posluži mapa poput ove koja slijedi:

Studenti u tekstu pronalaze termine i izraze i dopisuju ih pod odgovarajuće naslove na mapi. Anderson i Pearson, (1988 : 43) daju primjer semantičke mape za ceremoniju porinuća broda.

Broj varijacija na ovu temu neograničen je. Mapa može biti početak, a i krajnji cilj zadatka.

Ako se želi ponoviti vokabular iz nekoliko cjelina, od studenata se može tražiti da se spontano prisjete termina dok ih nastavnik zapisuje na ploču. Kad je cijela ploča ispisana, sljedeći je zadatak da studenti u grupama naprave mape s tematskim naslovima i da im pridruže pripadajuće termine i izraze. Naslovi mogu biti:

Ship and ship terms (hull, machinery, engine room, bow thruster...)

Types of ships (liners, tramps, liquid cargo, bulk cargo, break bulk cargo, specialized...)

The Merchant ship and its organisation (departments, boatswain, donkeyman, steward, galley...)

Leaving the Dock (Dock pilot, tug, dockside, stem of the ship, slack water, mooring ropes...) itd.

Također je moguće na ploču napisati temu: npr. *Weighing anchor, Tides, Sea Charts* i tražiti od studenata da u grupama pripreme vokabular potreban za diskusiju na određenu temu. Omiljena je vježba ovoga tipa je da nastavnik podijeli studente u grupe i predstavnik svake grupe dobije papir s po pet riječi vezanih za određenu temu iz udžbenika. Studentima se kaže o kojoj je temi riječ. Predstavnik zatim izlazi pred studente i ima jednu minutu da svojoj grupi objasni pet zadanih riječi. Predstavnik ne smije izgovoriti riječ. Mora ju parafrazirati ili se koristiti pantomimom. Za svaku pogodenu riječ grupa osvaja bod. Natjecanje među grupama dovodi do toga da se svi studenti aktivno uključe u rad. Primjer za ovo je tema:

Meeting Heavy Weather (buoyancy, surging, swell, gust, sagging/ cross sea, broaching to, yawing, strain, squall). Ako u grupi ne pogode neku riječ, predstavnik prelazi na drugu,

a ako mu ostane vremena, vrati se na prethodnu nepogođenu riječ.

METAFORE

Kako se u engleskome općem jeziku često susrećemo s metaforama gdje se prijenos značenja vrši iz pomorskoga u opći jezik, stoga i engleski pomorski jezik obiluje metaforama u kojima imenički dijelovi označavaju nazive za životinje: *manhole dog* (stezalica provlake), *horseshoe* (okov ključa), *mooring dolphin* (privezni stup), *cat-hole* (krmeno oko za privez), *mouse* (vezica za kuke), *monkey face* (trokutasta ploča), *donkeyman* (vođa stroja), *fishplate* (vezica) ili dijelove ljudskog i životinjskog tijela *diaphragm plate* (dijafragma), *rudder eye* (oko za osovinu kormila), *breastline* (bočno uže) *head sea* (valovi u pramac), *thumb knot* (kruna, obični čvor), *sheer legs* (trokraka dizalica), *tailshaft* (krajnji dio osovine vijka), *nose plate* (metalna zaštita brida pramca), *faceplate* (pojasna traka), *anchor throat* (kruna sidra), *zero buttock* (nulta uzdužnica), *butt* (poprečni spoj), *bracket knee* (koljeno sponje), *knighthood* (prvo pramčano rebro uz statvu), *toe* (donji rub), *heelpost* (statva broskog vijka), *rudder arm* (rame kormila), *oar neck* (struk vesla). Za ovo je moguće koristiti semantičke mape kako slijedi:

Head   Arm   Face   Breast   Heel

ili

Donkey   Monkey   Dog   Horse

i od studenata tražiti da pod određeni naslov upišu što više riječi tako da recimo za Monkey dobijemo listu (*monkey block, monkey face, monkey boat, monkey fist, monkey island, monkey lever, monkey rail, monkey sail* itd. Iz prijevoda gornjih metafora može se vidjeti da rijetko nailazimo na paralelne metaforičke modele, češće se radi o divergentnim modelima ili izostanku metafore u hrvatskome jeziku. Kad se studentima ukaže na ove činjenice, oni dobiju još jedan podsjetnik koji će im pomoći pri nastojanju da se sjete pravog značenja određene riječi.

ZAKLJUČAK

Na kraju možemo istaknuti da je cilj ovoga teksta ukazati na složenost zadatka učenja i poučavanja engleskoga jezika za pomorce s aspekta vokabulara, odnosno da je potrebno objediniti sve postojeće metode u ostvarivanju cilja da studenti izgrade i održe vokabular koji im je potreban za njihovo buduće zanimanje. Podrazumijeva se da studenti najlakše uče riječi iz situacija i konteksta relevantnih za njihovu struku u kojima mogu pronaći sebe. Istovremeno treba napomenuti da to nikako ne znači da su drugi jezični aspekti manje važni.

LITERATURA

- Anderson i Pearson, (1998). *A schema-theoretic view of basic pocesses in reading comprehension*, Cambridge University Press.
- Carić, T. (1989). Magistarski rad Engleski jezik u nastavi u našem pomorskom školstvu, Filozofski fakultet, Zagreb.
- Čulić, Z. (2003) *Čovjek, metafora, spoznaja*, Književni krug – Split
- Čulić, Z. (2000/2001). A cognitive approach to innovative metaphors derived from root analogies, *Studia Romanica et Anglica, Zagrabiensia*, VOL. XLV–VI, Zagreb
- Pritchard, B. (1995). *Maritime English 1*, Zagreb: Školska knjiga.
- Pritchard, B. (1985). Englesko-hrvatski jezični kontakti u pomorstvu. Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Zagreb
- Pritchard, B. (1981). Jezične varijacije u pomorskom engleskom i tehnički tekst, *Strani jezici* svezak 4, Zagreb
- Pritchard, B. (1997). On anglicisms in Maritime Croatian. *Studia Romanica et Anglica, Zagrabiensia*, VOL. XLII, Zagreb
- Rivers i Temperly, (1978). *A practical Guide to the Teaching of English as a Second or Foreign Language*, Oxford University Press
- Štambuk, A. (1999). Methaphor in the language of science. *Studia Romanica et Anglica, Zagrabiensia*, VOL. XLIV, Zagreb

TOWARDS TEACHING ENGLISH VOCABULARY FOR MARINES

Summary

The development of ESP in Croatia started in the 19th century when the Naval school in Bakar stated in its curriculum the need for subject-oriented texts in English. It shows the great importance of English for communication purposes among seamen even then. Needless to say how important it is nowadays in the era of tankers, very large crude carriers, nuclear propulsion vessels etc. This paper deals with the ways of incorporating intensive vocabulary-building classes into the syllabus of ESP at Split College of Maritime Studies. The complex task of word learning can be more easily accomplished through various interactive exercises that are stimulating and enjoyable and in which students identify all major aspects of word learning. One of the principal tasks is to encourage students to use dictionaries after having been given thorough instructions on their use. A „SWOT” analysis enables students to assess their own knowledge, based on which they make progress plans focusing on their weaknesses. „Derivation race” familiarises students with the meaning of prefixes and suffixes, which helps them enlarge their vocabulary. Brainstorming and mapping prove effective as they require learners to be engaged completely in the activity, either individually or in groups. Successful word learning can only take place in situations and contexts in which students can find relevance and identify their needs. The last section gives some examples of the most frequent metaphorical models in maritime English and Croatian.

Key words: nautical language, vocabulary, dictionaries, derivation, compounds, networks/ maps, brainstorming, metaphors

